

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-85.1-13>

УДК 378.018.43:004](045)

Лоза Г.І.Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»;
Видавництво «Політехніка»
Київського політехнічного інституту імені Ігоря Сікорського

АПРОБАЦІЯ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЧЕРЕЗ ДИСТАНЦІЙНЕ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ СПРИЧИНЕНІ ПАНДЕМІЄЮ КОРОНАВІРУСУ (COVID-19) (НА ПРИКЛАДІ МІЖНАРОДНОГО ВІДКРИТОГО УНІВЕРСИТЕТУ РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ «УКРАЇНА», М. КИЇВ)

Анотація. Подано результати дослідження дистанційного викладання дисциплін на прикладі інклюзивного навчання студентів Міжнародного Відкритого університету розвитку людини «Україна» в умовах пандемії. Проаналізовано теоретичні та практичні напрацювання використання засобів масової інформації, осмислено підходи і розуміння, зв'язок через інформаційно-комунікаційні технології, які істотно змінили навчальний процес, завдяки новим інструментам і каналам впливу на студентську аудиторію. Багатогранність комунікації простежено через аналіз і зіставлення різних підходів до розуміння масової комунікації, як однієї із форм опосередкованого спілкування завдяки технічним засобам для поширення інформації на масову студентську аудиторію, варіативність комунікативних засобів. На сучасному етапі свого розвитку масова комунікація сприяє змінам (деколи незворотнім), домінують тенденції знеособлення й уніфікації, які одночасно впливають і на збільшення студентської аудиторії, так і на зниження діалогічної якості комунікації. Акцентовано увагу на неоднозначності цього феномену, його недоліки (небезпечні віруси, відсутність мотивації, впевненості, навичок працювати у команді, складна ідентифікація студента та ін.) і переваги перед традиційним викладанням дисциплін. Комунікація виконує функцію згуртування аудиторії навколо спільної мети, має відкритий, публічний характер, спрямована на великі студентські аудиторії, збільшення інформаційних платформ, модульність, великий обсяг навчальної інформації, немає географічних кордонів, індивідуальний підхід, веб-семінари, відеокліпи, аудіосценарії, форуми, on-line тестування, інтерактивні підручники, дошки та ін. Наведено основні фактори впровадження е-освіти в умовах інклюзії, приклади освітнього Інтернет-середовища, виділено ключові тенденції дистанційного викладання, які трансформують навчання за допомогою технологічних інновацій, підкреслено необхідність розкриття досвіду закладів вищої освіти щодо спеціальних методик навчання студентів із особливими потребами.

Ключові слова: засоби масової інформації, дистанційне навчання, інклюзивне навчання, інформаційний контент, інклюзивний інформаційний простір, інформаційно-комунікаційні технології.

Loza GalynaNational Technical University of Ukraine
«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»;
Publishing House «Politekhnika»
of Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute

PRACTICAL APPROVAL OF MASS MEDIA THROUGH DISTANCE LEARNING OF DISCIPLINES IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS CAUSED BY THE COVID-19 PANDEMIC (ON THE EXAMPLE OF THE OPEN INTERNATIONAL UNIVERSITY OF HUMAN DEVELOPMENT "UKRAINE", KYIV)

Summary. The results of the study of distance learning of disciplines on the example of inclusive education of students of the Open International University of Human Development "Ukraine" in a pandemic are presented. Theoretical and practical developments in the use of mass media are analyzed, approaches and understanding, communication through information and communication technologies, which significantly changed the educational process, thanks to new tools and channels of influence on the student audience, are comprehended. The versatility of communication is traced through the analysis and comparison of different approaches to understanding mass communication as a form of indirect communication through technical means to disseminate information to a mass student audience, the variability of communication tools. At the present stage of its development, mass communication promotes change (sometimes irreversible), dominated by tendencies of depersonalization and unification, which simultaneously affect the increase of student audience and reduce the dialogic quality of communication. Emphasis is placed on the ambiguity of this phenomenon, its shortcomings (dangerous viruses, lack of motivation, confidence, teamwork skills, difficult student identification, etc.) and advantages over traditional teaching of disciplines. Communication serves to unite the audience around a common goal, has an open, public nature, aimed at large student audiences, increasing information platforms, modularity, a large amount of educational information, no geographical boundaries, individual approach, webinars, videos, audio scripts, forums, on-line testing, interactive textbooks, boards, etc. The main factors of e-education implementation in the conditions of inclusion are given, examples of educational Internet environment, key tendencies of distance learning that transform learning with the help of technological innovations are highlighted, the need to reveal the experience of higher education institutions on special methods of teaching students is emphasized. special needs.

Keywords: mass media, distance learning, inclusive learning, information content, inclusive information space, information, communication technologies.

Постановка проблеми. Вимушений викликом, але й певним досвідом для освітан, студентів закладів вищої освіти, учнів загальноосвітніх шкіл. Майже все населення країни та світу залишилося вдома, тому актуальність та попит на засоби масової інформації (ЗМІ) зумовили значні зміни в інформаційній сфері, зокрема й в освітянській. У Міністерстві освіти і науки України не було передбачено механізмів проведення дистанційного навчання та платформ, де можливі ефективні методи викладання та взаємодія між викладачами та студентами. Задля подолання цієї проблеми ЗМІ відійшли від розважальної тематики, цілодобових новин та ініціювали освітні програми (телебачення, Ютуб), що зумовило розвиток та видозміну інформаційної культури, ефективне підлаштування під виклики сьогодення. Ці прогалини почали заповнювати власними напрацюваннями провідні спеціалісти з різних сфер: створювали нові освітні платформи, розробляли професійні рекомендації і розміщували їх на різних інформаційних ресурсах, наприклад в: Інтернеті, веб-сайтах, навчальних платформах.

У відповідь на пандемію коронавірусу викладачі Міжнародного Відкритого університету розвитку людини «Україна» (університету «Україна») підлаштувалися до навчання в режимі on-line, прискорено опанували нові технології викладання навчальних дисциплін, основні підходи та принципи дистанційного навчання таких поширених веб-ресурсів, як Moodle, Google, Classroom, Zoom та ін. Такі зміни дозволяють зробити припущення, що Україна і надалі може використовувати ЗМІ на такій формі навчання, як один із основних освітніх ресурсів та ефективних методів викладання.

В університеті «Україна» навчання орієнтоване, насамперед, на студентів з особливими потребами, що вимагає особливих підходів. Інклюзивне викладання – це викладання, яке є максимально корисним для найширшого кола студентів із фізичними та психічними особливостями, різними навичками, ентузіазмом та культурним фоном, різним стилем навчання, світоглядом тощо. Завдяки академічній автономії університет «Україна» самостійно організував дистанційне навчання в умовах карантину з використанням технологій, які збалансували досягнення студентами високого результату. Для зручності дистанційного навчання адміністрація університету «Україна», забезпечила технічний супровід, щоб уникнути перевантажень студентів та викладачів, своєчасно реагувала на виклики учасників освітнього процесу. Таким чином, виникла потреба в соціальному запиті на модернізацію вищої освіти через нову дистанційну платформу навчання студентів з особливими потребами, мета якої – підвищення якості навчання студента. З огляду на це актуальності набуває проблема впровадження комп'ютерних технологій та розроблення методики їх застосування в умовах інклюзивної вищої освіти.

Дистанційна форма навчання з'явилась досить давно і має велику популярність серед студентів через її економічні переваги і навчальну ефективність. Її ще називають «навчання протягом усього життя» через те, що більшість тих,

хто навчається – дорослі люди, які, загалом, мають вищу освіту, проте через необхідність підвищення кваліфікації або розширення сфери діяльності у багатьох виникає потреба швидко і якісно засвоїти нові знання і набути навички роботи. Аналіз стану означеної проблеми свідчить про те, що в Україні підтримання інклюзії у «навчанні протягом усього життя» недостатньо досліджено. На сьогодні законодавчо інформаційні технології у сферу освіти втілено в державних програмах і проектах (Закон України «Про освіту» [4], Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні» [5], «Конвенція ООН про права інвалідів» [6], «Концепція впровадження медіа освіти в Україні» [7], «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» [10], які спрямовані на забезпечення умов ефективного використання сучасних комп'ютерних технологій.

Але в Україні немає єдиних стандартів, вимог або методичних рекомендацій, які регламентують розроблення інформаційно-освітніх і навчальних ресурсів, адаптованих для студентів з обмеженими можливостями для всіх типів порушень: зору, слуху, моторики, опорно-рухового апарату, сприйняття тексту/інформації (дислексія, деменція) на ін. Щодо створення стандартизованих сайтів відповідно до сучасних вимог в Україні впроваджено дизайн-систему державних сайтів, яку не затверджено і вона має рекомендаційний характер [3].

Під час пандемії COVID-19 дистанційну форму навчання широко впровадили в освітній процес через інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) – це он-лайн курси, он-лайн тренінги, он-лайн воркшопи, он-лайн коучинги, ха-катони, вебінари, віртуальні лабораторії, соціальні мережі, платформи за науковими інтересами, міжнародні он-лайн конкурси та ін., про що підтверджено у дослідженні О. Алексеєва, І. Курліщук [1]. На думку науковців І. Бородкіної та Г. Бородкіна, інформаційно-освітній і навчальний ресурс усуває бар'єри, студенти із певними видами порушень отримують однакові з іншими умови доступу до інформаційних джерел [2].

Упровадження електронних освітніх ресурсів у навчальний процес розглядається у працях вітчизняних та закордонних авторів. Проблеми застосування Інтернет-технологій в освіті та досвід організації дистанційної діяльності висвітлювали В. Кухаренко, В. Олійник, Ю. Первін, О. Полат, А. Хуторський, В. Шевченко та ін. Особливості інклюзивного навчання у закладах вищої освіти розкрито у працях українських науковців Ю. Богінської, О. Дікової-Фаворської, А. Колупасової, Т. Пічугіної, Н. Софій, А. Шевцової та ін. Аналіз їх праць показує, що досвід дистанційної освіти в закладах вищої освіти недостатньо вивчено, не розроблено форми і методи втілення комунікаційних технологій в інклюзивну освіту, що ускладнює адаптацію студента, стримує доступ до здобуття вищої освіти.

Мета статті: дослідити особливості дистанційного навчання студентів з особливими потребами в Міжнародному Відкритому університеті розвитку людини «Україна».

Виклад основного матеріалу. Соціальні мережі у період карантину здійснюють активну

комуникативну функцію, набувають популярності не тільки серед користувачів, які активно спілкуються (обговорюють актуальні події, інформацію й політику в країні та світі, наприклад, основною темою є карантин), а й в освітній сфері. На сьогодні в університеті «Україна» активно впроваджено дистанційну форму навчання – це форма організації навчального процесу, яка забезпечує реалізацію дистанційного навчання та передбачає отримання випускниками університету «Україна» документа державного зразка, що відповідає освітньому або освітньо-кваліфікаційному рівню [9].

Завдяки соціальним мережам та он-лайн платформам, викладачі університету «Україна» змогли продовжити навчальний процес. Так, базовою технологічною навчальною платформою є Moodle, де розміщено «Інструкцію з розроблення електронних курсів» (додано навчальне відео), «Коротку інструкцію з розміщення електронних навчальних ресурсів», описано як наповнювати сайт навчальними ресурсами (Word, PowerPoint, Excel, PDF тощо), «Інструкцію для студентів», де доступ до кожного навчального курсу регулює викладач, який також дозволяє входити гостям (анонімним користувачам без реєстрації), або дозволяє доступ до курсу лише студентам, які опановують його дисципліну [8].

Через умови карантину (домашня ізоляція) оптимальною формою набуття знань стала дистанційна освіта (інформаційний контент: текстові повідомлення, зображення, аудіо- та відеоінформація). На сьогодні існує багато сервісів і платформ дистанційного навчання, які використовуються у закладах вищої освіти в умовах пандемії COVID-19. Найпоширенішими є Ed-Era, Moodle, Padlet, Class-Time, Google-Forms, Equity-Maps, Class-Room, Sites та ін. Дизайн курсів електронного навчання зазвичай ґрунтується на певному контексті з використанням веб-семинарів, відеокліпів, аудіосценаріїв, форумів, діаграм, Skype, on-line тестування, інтерактивних підручників і дошок.

Новітні технології забезпечили перехід викладачів і студентів університету «Україна» на дистанційне навчання і мають суттєві переваги:

1. Освітні заняття перейшли у відеоформат, завдяки таким сервісам, як Discord, Zoom, Skype, Ютуб. Як показав досвід викладання, відеоконференції є високоефективною оптимізацією навчального процесу через відео, тембр голосу, темп та ін.

2. Збільшилася кількість інформаційних платформ таких, як Telegram, Viber, Skype, Whatsapp та ін., створенням альтернативних сайтів для більш детальної або додаткової інформації.

3. Модульність – розділення матеріалу на окремі функціонально завершені теми, які відповідають здібностям кожного студента або групи загалом.

4. Можливість одночасного використання великого обсягу навчальної інформації будь-якою кількістю студентів. Заради кращої обізнаності студентів інформація подавалася не лише на офіційному сайті, а й у спеціально створених каналах.

5. Відсутність географічних кордонів, перебування у будь-якій точці планети, можливість навчатися будь-коли, без обмежень у часі, у пев-

ному місці, без відриву від роботи, за індивідуальним графіком навчання, не виходячи з дому, мати вільний час, робочий простір, техніку (мікрофон, ноутбук, камера та ін.). Немає потреби щодня відвідувати університет «Україна», що, безсумнівно, важливо для студентів з обмеженими можливостями, а також для тих, хто проживає далеко від навчального закладу та хто має маленьких дітей.

6. Зручність для викладачів, які можуть приділяти увагу більшій кількості студентів і працювати методом «запитання студента – відповідь викладача», навіть перебуваючи у відрядженні чи за кордоном.

7. Дистанційні технології зумовлюють індивідуальний підхід – це можливість навчатися у своєму темпі, де студент завжди може повернутися до вивчення складнішого матеріалу, переглянути відеолекції, перечитати коментарі, листування з викладачем, а вже відомі йому теми може пропустити. Окрім того, що студент обирає зручний йому темп навчання, він оперативно отримує відповіді на запитання.

8. Після реєстрації в системі дистанційного навчання Moodle студент університету «Україна» має доступ до навчальних матеріалів (підручників, навчальних посібників та необхідної літератури).

9. Інтерактивність – активне спілкування між студентами групи і викладачем, що значно посилює мотивацію до навчання, поліпшує засвоєння матеріалу.

10. Комунікація з викладачами – це консультації, які різними альтернативними та цікавими методами заохочують студентів до опанування матеріалу, які більш ефективні, ніж особисті зустрічі під час очного та заочного навчання. Більшість викладачів змогла швидко адаптуватися та встановити контакт зі студентами.

11. В університеті «Україна» атестація студентів проходить у формі on-line тестів – це не впливає на успішність студента з інших предметів, його соціальний статус, менше хвилювання та інші чинники. Студенти не відчували психологічного тиску з боку викладача.

12. Більші можливості контролю якості навчання, які передбачають проведення дискусій, чатів, використання самоконтролю, відсутність психологічних бар'єрів.

13. Економічна ефективність – дистанційний метод навчання дешевший, ніж традиційні, завдяки ефективному використанню навчальних приміщень, полегшеному коригуванню електронних навчальних матеріалів та мультидоступу до них. Студент не сплачує за дорогу, проживання, а у випадку із зарубіжними закладами вищої освіти не витрачає кошти на візу і закордонний паспорт.

14. Для студентів університету «Україна» з'явилася багато можливостей отримати нові знання та професійні здібності на безкоштовних курсах вищих навчальних закладів світу та глобальних освітніх порталах таких, як «Coursera», «Geek-Brais» та ін.

Разом з тим, дистанційне навчання має і свої недоліки:

1. Для засвоєння навчального матеріалу самостійно необхідна мотивація, що вимагає достатньої сили волі, відповідальності та самоконтролю.

2. Слід пильнувати за втручанням у процес навчання небезпечних вірусів та шкідливих програм.

3. Складно підтримувати потрібний темп навчання без контролю, враховуючи особливості студентів – це вдається не кожному.

4. Нестача практичних умінь та навичок, досить проблематично якісно організувати дистанційне навчання за напрямками підготовки та спеціальностями, де передбачено велику кількість практичних занять, лабораторних робіт тощо. Навіть найсучасніші комп'ютерні тренажери не замінять «живої» практики.

5. Дистанційна освіта не розвиває комунікабельності, впевненості, навичок працювати у команді, оскільки особистий контакт студентів один із одним та з викладачами мінімальний, а іноді майже відсутній.

6. Проблема ідентифікації студента, так найефективнішим способом проконтролювати, чи самостійно студент складав іспити, заліки – це відеоспостереження, що не завжди є можливим. Тому на підсумкову атестацію студентам доводиться особисто приїжджати до університету «Україна».

Висновки і перспективи. Доцільність та ефективність електронних освітніх ресурсів

в інклюзивному просторі університету «Україна» доводить особливу роль інформаційно-комунікаційних технологій, як інструменту забезпечення якісного навчального контенту і розвитку практичних професійних навичок майбутніх фахівців, завдяки зручності та доступності використання, концентрованої та уніфікованої інформації, інструментам пошуку, економічності, педагогічної технологічності, новій ролі викладача у процесі навчання (наставник-консультант, який спрямовує і координує навчальну діяльність), позитивному впливу на студента, активізації пізнавальної діяльності, творчого й інтелектуального потенціалу, самоорганізації, мотивації, економічності та ін.

Водночас проблеми залучення електронних освітніх ресурсів як засобів навчання для інклюзивної освіти залишаються і потребують більш глибокого вивчення. Найкращі практики, поради щодо організації дистанційного навчання під час карантину, не лише допоможуть закінчити навчальний рік, а й будуть корисними для викладачів закладів вищої освіти, стануть джерелом цікавих ідей, напрацювань, розроблень в нових навчальних програмах.

Список літератури:

1. Алексеева О. Новітні освітні тренди в організації навчання в умовах викликів сьогодення. *Імплементація європейських стандартів в українські освітні дослідження* : зб. матеріалів IV Міжнародної наук. конф. Укр. асоціації дослід. освіти 26 черв. 2020. URL: <http://uera.org.ua/sites/default/files/2020-07/0.pdf/> (дата звернення: 20.08.2020).
2. Бородин І., Бородин Г. Універсальний дизайн та його застосування в освіті. URL: <http://uera.org.ua/sites/default/files/2020-07/2020.pdf> (дата звернення: 20.08.2020).
3. Дизайн-система державних сайтів України. Тексти та вміст. URL: <https://design.gov.ua/ua/teksty-i-kontent> (дата звернення: 20.08.2020).
4. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 10.08.2020).
5. Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16> (дата звернення: 01.10.2020).
6. Конвенція ООН про права інвалідів. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/706-2012-p> (дата звернення 01.08.2020).
7. Концепція впровадження медіа освіти в Україні (нова редакція). URL: http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzheniya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya (дата звернення: 01.08.2020).
8. Міжнародний відкритий університет розвитку людини «Україна». URL: <http://vo.ukraine.edu.ua/> (дата звернення: 10.08.2020).
9. Положення про дистанційне навчання: зареєстровано Міністерством юстиції України від 30 квіт. 2013 р., № 703/2323. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13/> (дата звернення: 20.08.2020).
10. Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 р.». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/> (дата звернення: 20.08.2020).

References:

1. Alekseeva, O. The latest educational trends in the organization of education in today's challenges. *Implementation of European standards in Ukrainian educational research* : coll. materials of the IV International Sciences. conf. Ukr. association experiments. education June 26. 2020. URL: <http://uera.org.ua/sites/default/files/2020-07/0.pdf/> (appeal date: 20.08.2020).
2. Borodkina, I., & Borodkin, G. Universal design and its application in education. URL: <http://uera.org.ua/sites/default/files/2020-07/2020.pdf> (access date: 20.08.2020).
3. Design system of state sites of Ukraine. Texts and content. URL: <https://design.gov.ua/ua/teksty-i-kontent> (appeal date: 20.08.2020).
4. Law of Ukraine "On Education". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (access date: 10.08.2020).
5. Law of Ukraine "On the basic principles of information society development in Ukraine". URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16> (application date: 01.10.2020).
6. UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/706-2012-p> (access date 01.08.2020).
7. The concept of introducing media education in Ukraine (new edition). URL: http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzheniya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya (appeal date: 01.08.2020).
8. International Open University of Human Development "Ukraine": URL: <http://vo.ukraine.edu.ua/> (access date: 10.08.2020).
9. Regulations on distance learning: registered by the Ministry of Justice of Ukraine on April 30. 2013, № 703/2323. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13/> (access date: 20.08.2020).
10. Decree of the President of Ukraine "On the National Strategy for Education Development in Ukraine until 2021". URL: [http://https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/) (appeal date: 20.08.2020).